

Beretning om årene i Sulitjelma 1890-1893

av Ludvik Nestby, Saltdal

Våren eller ved St. Hans-tider 1890 reiste jeg til Sulitjelma for å søke arbeid. Verket hadde begynt sin drift noen år før. Det trengtes arbeidere til alt mulig, transport av varer og materialer for husbygg og til gruben, veibygging, grunn- og murarbeider m.m. Det var som regel lett å få arbeid, men det var lite husrom til arbeidsfolk. Den dagen jeg kom til Furulund var det mange som var kommet før meg og meldt seg til arbeid. Da jeg, sammen med endel andre fikk komme inn på kontoret, fikk vi den beskjed at det ikke var arbeid å få. Det var ikke morsomt, men da vi kom ut, fikk vi den trøst av folk som gikk ledige at vi skulle bare gi oss tid og vente en dag eller to så fikk vi sikkert arbeid alle. Det var svært vanskelig å få husrom for dem som ikke hadde fått arbeidsseddel. Jeg hadde med meg en tønnesekk med et skift undertøy, en arbeidskledning, heimbakt brød, litt smør og ost for en ukes tid og så en skinnfeld og hodedyne. Dette hadde jeg båret på ryggen fra Setså over Solvikmarka og videre fra Sjønstå over fjellet til Fossen nederst ved Langvann. Det var ikke så lettvent og greit å komme til Sulitjelma den gang som nu. En gang jeg reiste dit opp tok det tre dager fra Rognan til Furulund. Det var storm imot oppover Nedre og Øvrevann, så vi fikk ikke ro, måtte ligge å vente til austavindsstormen spaknet. Etter å ha rodd i mange timer kom vi endelig til Sjønstå. Derfra over fjellet til Fossen, der lå vi og ventet på at det skulle komme båt nedover fra Furulund, men ingen båter kom og ingen ting kunne vi få greie på når det var ventende båter (det var ikke fast telefon til Sulitjelma enda). Telefon var under arbeid. Vi måtte da ta landet fatt og gå på østre side av Langvann etter en dårlig gangsti i skog og ur. Veien ble både lang og tung, da vi hadde store bærer. Endelig kom vi da frem etter tre døgn forløp. Mat hadde vi i sekkene og vann til drikke var det nok av. Mens vi ventet på å få arbeidsseddel lå jeg i min gode feld under en hammer (første gang jeg kom hit) straks syd for det gamle nuværende hotell i Furulund, som var under oppførelse og ble brukt til administrasjonskontorer. Jeg hadde ingen nød - men sov godt. De par netter før jeg fikk utlevert arbeidsseddel, fikk jeg anvist en seng på Storbrakkeloftet (brakke nr 3). Brakkebygningen var lang og hadde 1 1/2 etasje. I underetasjen var det oppdelt flere rom til familiefolk. Der bodde blant andre stiger Frants Petterson, arbeidsformann og dagskriver Ømann - en svenske fra Hälsingborg. Ømann var en stor, grovbygget, kraftig kar. Han bodde alene i et rom som også ble benyttet som kontor. Han var en grei og bra mann, men hadde den feil som så mange av administrasjonen der oppe at han drakk for meget spirituosa, og da var det ikke godt å komme han for nær. Hva det var som gjorde det, vet jeg ikke, men jeg kom meget

snart i gunst hos Ømann og fikk skifte og velge det arbeid jeg likte å ha. Jeg begynte først i et arbeidslag med å ta ut stein i hammeren rett opp for der butikken i Furulund nå står. Der skulle bygges mer ut mot vannet og fylles ut med jord og stein. Det var 8 a 10 mann i laget, mest folk fra Lofoten. To av disse folkene var gretne og sure og misfornøyd med alt og alle. De klaget og forbannet stedet og arbeidet og fikk de andre arbeidskameratene til å sabotere arbeidstiden så ingen ting ble utført. Betalingen var jo bare 25 øre timen, og derfor skulle minst mulig arbeid utføres. Jeg holdt ikke ut å være sammen med disse karene og sa til Ømann at jeg ikke kunne noe med steinbryting og muring. Jeg ble da overflyttet til et arbeidslag som tok opp en grøft rett opp for vannet der landgangskaiens trapp ble bygget. En bekk som rant i slyngninger nedover fjellsidene skulle ledes i denne grøft rett ned. Det var samme elendighet med arbeidstempoet der som i det første laget - minst mulig arbeid skulle utføres. En dag da det var brennende varmt i solen mot fjellveggen, satt vi alle å pratet - noen fortalte skrøner, andre lo og spyttet brun tobakk eller snus utover. Plutselig hørte vi direktør Vatters (Friedrich Adam) stemme: «Ømann, Ømann, kom her.» Direktøren sto oppe på grøftekanten og så ned på oss. Ømann kom springende til. Direktøren pekte ned på oss og sa; «Se der, flinke folk» Han verdiget oss ikke et ord (Direktøren var tysker, ingeniør og militært utdannet.) Ømann ble rasende, svor og skrek;» Gi alle katt for å statuere et eksempel. Det er sabotasje i alle arbeidslag. Vi kan ikke fortsette på denne måten.» Direktøren sto rolig og hørte på til formannen hadde rast ut. Så sa han; «Nei, ikke katt, sendt heller Jakobsbakk.» Han vendte seg om og gikk uten å se seg tilbake. Vi fikk ordre av Ømann om å fortsette i kanalen resten av dagen, men i morgen tidlig kl. 6 hadde vi å møte på kaien med vårt tøy for å bli fraktet over vannet og fortsette oppover til Jakobsbakken, hvor det nylig var begynt arbeid på anlegget der. Etter arbeidstidens slutt traff jeg Ømann. Han sa da at jeg ikke skulle til Jakobsbakken, men bli igjen i Furulund. Er det ikke noen bestemt arbeid du helst vil ha? Kan du ro? Jeg svarte at jo, ro det kunne jeg, og jeg ville gjerne ha den slags arbeid. «Ja vel», sa Ømann, «Jeg mangler pålitelige skysskarer - har ingen å stole på som kan holde skyssbåtene i orden og som på et øyeblikk når det behøves kan ro i vei med ingeniørene eller andre. Nå overdrar jeg til deg ansvaret for at det alltid er i orden med skyssbåtene. Det var fire 4-romsbåter som lå på vannet bare til det bruk. At disse holdes rene og alle årer er i orden til enhver tid. Når du så får beskjed om å ro til Fagerli, Granhei eller til Fossen har du bare å få fatt på de nødvendige folk til rorskarer blant løsarbeiderne og så dra i vei. Du skal føre fortegnelse over navnene på disse folkene og arbeidstimene og så komme inn til meg hver søndags formiddag med oppgave så jeg kan føre det på arbeidslistene. Ja, dette hørtes brilliant ut, og jeg var lykkelig for å komme bort fra disse arbeidslagene hvor dagen ble så uendelig lange og kjedelige. Jeg overtok tilsyn og pass av skyssbåtene og skyssturene. Det var et

vekslende og trivelig arbeid, som jeg hadde megen glede av, idet jeg i månedens løp hadde mange ekstra timer, som regel 12 timer hver dag, men ofte 15-16 timers drikkepenge. Den ordinære arbeidstiden var fra kl. 6 morgen til kl. 11, så 2 timers middag og arbeid fra kl. 1 til kl. 6 ettermiddag - 10 timer daglig. At det var to timer middag, var nødvendig, da de fleste arbeidere måtte koke sin middag selv, og da trengtes de to timene. Middagsmaten var enkel og ensformig. Poteter var en sjelden vare å se i sommertiden. Det ble suppe med en bete amerikansk flesk eller salt kjøtt i og stomp attåt. Mange spiste bare stomp og margarin i ukevis med svart kaffe til. De orket ikke å koke mat til seg selv. For mitt vedkommende ble det sjelden kokt mat den første sommeren. Det var vanskelig å komme til kokeovnen den tid man hadde til rådighet, da så mange skulle til. Vi var 14 a 16 mennesker på ett rom, derav tre par gifte med sine koner, og alle skulle til samme kokeovn. Det ble derfor mange både morsomme og tragiske situasjoner omkring ovnen. Ved til koking leverte verket ved barakken, men hver enkelt måtte selv hugge og bære inn det de trengte. Det ble ofte så at det bruktes ved som lå for hånden uten at noe ble skaffet isteden, og så ble det krangel og småslossing. En gang gikk det nokså varmt for seg. En finlender hadde hugget og båret inn til ovnen et stort fange fin ved, lagt godt i ovnen om satte kjelen på, hvoretter han gikk et snarerende ut. I mellomtiden var en svensk gruvearbeider kommet inn og ordnet seg straks til å steke flesk. Han flyttet finlenderens kaffekjøl bort fra kokehullet, satte stekepannen over og la mere av finlenderens ved i ovnen. Da flesket var blitt varmt og sydet i pannen kom finlenderen inn. Han så først på kaffekjelen, som var flyttet og murret sint. Så oppdaget han at svensken hadde brukt av hans ved. Da ble han rasende, bante og skrek, grep så en stor forskjserkniv og sprang mot svensken hevet til stikk. Svensken sto rolig, men da finlenderen var tett inn på livet, nappet han lynende fort stekepannen med det varme flesk og fett, vendte den opp ned og dasket til toppen på finlenderen så han seg ihop, mens brennende varmt fett rant nedover ansiktet og brente ansiktshuden. Jeg satt så kloss ved at jeg fikk noen skvetter av fleskefettet over hendene så det ble brunbrente flekker etter.

Det var meget fyll og råskap blant gruveslusk og rallare de første årene jeg var i Sulitjelma - særlig lørdags- og søndagskveldene. Brennevinslangere kom alle veier fra til Sulitjelma, også fra Saltdal over fjellet. Dårlig og utblandet med surrogater var det langerbrennevintet som solgtes til høye priser. Folk ble syke og arbeidsudyktige en a to dager etter fylla. Det ble gjort jakt etter langerne, og det ble sammenkalt masse møter i Furulund for å søke rådbøter mot langerne. Jeg var tilstede på et slikt møte. En av kontorfunksjonene ledet møtet og holdt en lang formaningsstale til arbeiderne. Han fikk medhold fra flere om at noe effektivt måtte gjøres for å få slutt på tilførselen av spirituososa ved langere. Da reiste en tykk og velbygget gruvearbeider seg og ba om ordet og sa "Herr direktør og dere andre herrer som spiser

og super på Messen. Jeg er enig i at det er galt at vi arbeidere drikker oss full på dårlig og dyrt brennevin, men vi må drikke under andre forhold enn dere som fester og drikker hver eneste kveld. Når dere synes at det er nok for i kveld og er såpass fulle at dere kan greie å komme ved egen hjelp til eders soverom, så slutter dere for dagen og fortsetter på samme vis neste kveld, og således holder dere på uke etter uke. Det er annerledes med oss arbeidere. Vi resonnerer annerledes. I kveld er det brennevin å få, og da må vi drikke, for i morgen er det ikke mere å få. Vi arbeidere kan gå inn på et kompromiss med dere som fester og drikker på Messen. Vil dere slutte med dette svineriet som det må kalles selv om det er champagne og fineste Cognac, så skal vi slutte med å kjøpe og drikke langersprit. Men vi finner oss ikke i at bare dere herrer på Messen skal drikke og vi skitne simple arbeidere skal la det være. Etter denne talen ble det ikke noen videre diskusjon. Møtet avsluttedes med noen pene ord fra kontorsjefen om at alle måtte gjøre sitt for i få slutt på langeruvesenet. Jeg smakte aldri på langerbrennevinet hverken i Sulitjelma eller da jeg bodde på Tveråmo under arbeidet med skinneleggingen.

Den andre sommeren jeg var i Sulitjelma ble jeg beordret til i føra en stor listerbåt som var bygget der oppe. Båten bruktes til transport fra Fossen oppover til Furulund og andre steder av byggematerialer, handelsvarer og grubemateriell av alle slags. Først på sommeren brukte vi bare seil for å komme frem. Vi var to faste menn som seilte båten. Den andre var min gode venn Kristian Abelsen Sundby. Jeg fikk selv velge min kamerat, og vi arbeidet godt sammen og hadde det riktig koselig og gjevt ombord. Det var et godt og rommelig hus (lugar) forut, hvor vi hadde tilhold hele sommeren. Vi var våre egne herrer, men seilte og lastet etter ordre. Til lasting og lossing fikk vi den hjelp som trengtes på stedet. Vi hadde ofte gratispassasjerer med fra Fossen oppover til Furulund - folk som skulle søke arbeid eller slike som hadde vært en tur til Bodø og drukket opp alle sine penger. En gang skulle det nære ha gatt galt på turen oppover. Vi hadde dynamittlast i baten. Oppå dynamitten hadde vi endel høyballer. I lugaren hadde vi bare en mann som passasjer. Da han kom ombord sjanglet han og så svært syk og elendig ut. Da vi var kommet oss oppover elven, hvor vi alltid måtte landleie båten stykkevis for å greie oss mot strømmen, gikk Kristian i lugaren og fyrte godt i ovnen for å koke middagsmat. Plutselig hørte jeg der jeg sto ved rorkulden en dunk fra lugaren, og straks etter ropte Kristian på meg. Jeg luffet opp mot vinden, slapp roret og sprang forover. Der lå passasjeren stiv og blåsvart i ansiktet og med fråde om munnen. Mannen hadde fått krampe. Mens vi ordnet med mannen og fikk ham løftet opp på en av køyene, hadde gnister fra ovnsrøret antent høyballene som lå utover dynamittkassene. Vi enset ikke dette før jeg skulle akter til roret igjen, at høyballene sto i flammer. Høyet var knusktørt og floket presset, så ilden fikk godt tak. Ved hjelp av listerbåtårene som lå frem over lugartaket fikk vi velte høyballene overbord. Det var på høy tid - de dynamittkassene som lå øverst mot høyet

var allerede brunsvidd av varmen. Vi hørte siden at mannen som fikk krampe hadde ligget på Tveråmo og drukket i flere dager. Fylla hadde skylden i tilfelle vi alle hadde gått i luften. Utpå sommeren fikk gruvebolaget ferdig den første dampbåt "Sulitelma I". Båten kom i biter. Så vel skroget som maskinen ble fraktet og kjørt oppover til Furulund og klinket sammen der. Kapteinen Carlson og maskinisten Hammarstrøm var fra Gøteborg, Carlson var en virkelig sjømann med kapteins grad, en dannet, høflig og kjekk kar. Han ble bare denne ene sommeren i Sulitjelma, kunne ikke trives med dette pusleriet og de små forholdene. Hammarstrøm var flink maskinmann, men ilter og råbarka og glad i en sup. En av oss på listerbåten måtte da være ombord på den andre farkosten for å styre, men Kristian og jeg ble fremdeles boende ombord i vår seilbåt. Vi hadde det så fritt og godt der. Jeg leste en hel del bøker fra det lille biblioteket som var i Furulund. Det gikk således til at jeg fikk lære å lese svensk: Det var kommet en ny arbeidsformann, Lindquist, etter Öhmann, som måtte reise på grunn av for meget drikk og uoverensstemmelser med direktøren. Lindquist var selvfølgelig svenske. Han snakket fort og meget uforståelig for oss nordmenn. Vi i transporten hadde så å si daglig å gjøre med arbeidsformannen i Furulund. Vi ble derfor godt kjent og gode venner med Lindquist, som var en grei og hyggelig kar. Det var han som styrte med biblioteket. Da jeg spurte om å få låne bøker, svarte han: "Det kan vi nog, men vi har bara svenska böcker, ingen norska". Jeg sa at så ville jeg ha en svensk, det måtte vel kunne gå an å lære svensk. For hver bok jeg leverte til bytte måtte jeg lese litt av innholdet for Lindquist. Da jeg hadde lest den fjerde og hadde lest noen linjer, spurte Lindquist om forskjellige ord, hva de betydde på norsk. Jeg oversatte disse så godt jeg kunne. Lindquist sa da: "Ja, nå kan du få låne norske bøker. Jeg ville at du skulle lære å snakke svensk, derfor sa jeg at det ikke var norske bøker i biblioteket".

Jeg husker ennå den første ordre jeg fikk fra Lindquist. Vi skulle gå till verkstaden och henta et fönster att bringa till Dobak i barakke nr. 4. Jeg forsto lite av det han sa og slett ikke hva jeg skulle hente, men verkstedet og Dobakk forsto jeg. Jeg visste at han arbeidet i nr. 4. Jeg gikk øyeblikkelig uten å spørre hva det var. Det gikk godt, jeg fikk et fönster, som til min store overraskelse var et vindu og avleverte det på rette sted.

Jeg husker mange småpussige historier fra roskyssturene. En gang jeg var med som bærer av proviant og drikkevarer til tre ingeniører opp til Hankabakken kom det mens herrene satt på en bergknatt og spiste og drakk øl og dram, en reinlapp ruslende forbi. Det ble vinket til lappen. Han kom til og fikk mat og brennevin mens han orket å drikke. Han drakk til maten 2 store kopper fin, sterk Cognac og enda en støyt etterpå. Men da han skulle gå og kom bortpå en bratt snøskavl, falt han og rullet nedover mange meter. Vi var to bærere med og fikk ordre om å ta

mannen opp og bort fra snøen. Men det var umulig å få lappen på beina. Vi måtte dra og bære han opp på en haug, og der lå lappen da vi for lot stedet.

En gang vi med tre båter hentet et stort selskap fra Fossen, fikk vi i den båten jeg var med, konsul Pehrson, verkets eier, direktør Vatter, ingeniør Hasselbom og en annen storsvenske. Det var mange storkarer, aksjeeiere i Suilitelma, i de to andre båtene også. Hasselbom var en stor, svær kar, som visstnok hadde vært konsul Pehrsons mann i mange år den første leder ved Sulitjelma verkets start. Han var nokså frittalende og grov i kjeften når han var full. Da båtene var kommet opp ovenfor elven, ropte direktør Vatter at nå skulle det kapproes. Den båten som kommer først til Furulund får drikkepenger som premie. Alle tre båtene strakte på årene. Hver båt ble av en av selskapet som satt på benken i akterskotten. I den båten hvor jeg var, tok Hasselbom styrvolen. Hasselbom var bra full og bråkende, styrte dårlig så båten gjorde kroker til høyre og venstre. Konsulen var en meget ordknapp mann som sjelden sa noe til sine medreisende. Etter å ha sett en stund på krokene båten gjorde, sa han: "Ni, Hasselbom kan inte styra, duger inte til det". Hasselbom svarte med en sang: "Si snakk du gamla kjerring, gjør pipa di istand. Pass på din kjel og sjerseng å er i rask sjømann. Jag passas styringen sjelva, vill inte ha kommando". Litt etter gjorde båten en stor sving igjen. Da sa konsulen strengt og sint: "Hasselbom skal straks overlata styringen til nogon annan". Hasselbom ble sint og skrek ut: "Hold kjeft på deg drittgubbe, hva fan bråker ni for til meg. Det er jag som har satt knappan i klärne til deg. Ni har meg å takka for at ni er her nu". Dette gjorde et ytterst pinlig inntrykk på herrerne i bakskotten. Konsulen ble rød i ansiktet, men sa ikke et ord. Litt etter sa han: "Hasselbom er full og derfor utilregnelig for hva han seger og gjør". Styringen ble likere og vår båt kom først til kaitrappen i Furulund. Vi fikk to kroner til manns i drikkepenger.

En annen gang var vi også beordret 3 båter til Fossen for i hente direktøren med et stort følge gjester og aksjonsærer. Jeg og en til av roerne - Ola Nilsen Laxå - måtte nedover til Sjønstå med mat og drikkevarer. Det var intet hotell på Finneid da, men telefonen var bygd ferdig så det kunne gis ordre til Furulund. Der var det mat og drikke nokk. Vi bar provianten nedover til Sjønstå og kom dertil tidnok. Da reiseselskapet kom, ble det dekket et langbord ute på gressvollen. Alle spiste og drakk, og da herskapet var ferdig, ble det bærernes tur til å spise og drikke av det som var igjen. Så bar det oppover til fjells. Reisefølget kjørte med 4 hester. Dessuten var det 2 hester med messeproviant. Alle kjørende var mer eller mindre påseilet, så turen over fjellet var lystig og bråkende. Kommet opp på høyden ble det gjort stopp. Det var nesten midnatt med klar himmel og sol. Midnattsolen skulle feires med en skål i champagne. Sjampisen skulle drikkes av neverbegre som Ole Nilsen skulle skaffe. Han måtte gå tilbake et langt stykke for å finne fin og slett

bjørk å løype av. Ole Nilsen var av lappisk ætt, ca. 50 år gammel. Han var benyttet som visergutt av funksjonærene og ble av herrerne kalt Borris. Ole sprang som en lydig hund når det ble ropt Borris. Han tjente godt på sin villighet, da han fikk mange drikkepenger. Borris kom med neverbegrene. Disse var mer eller mindre lekke men det var drikkevarer nok så alle fikk så meget de ville ha. Vi bærere fikk også så meget vi ville ha av drikkevarerne. Det er si vidt jeg husker den eneste gangen jeg har drukket champagne. Under festen på fjellet måtte Ole Nilsen fortelle om den gang han ble tatt av bjørnen og nær var blitt drept. Han hadde et stort arr på hvert kinn etter bjørnebittet så han kunne vise bevis for det som hadde hent. Det var dramatisk og spennende det han fortalte, og det stemte overens med det jeg senere hørte fortalt av Oles jaktkamerat "Erik Gustav". Ole Nilsen var blitt slitt ned og bitt tvers over ansiktet. Erik G. var ganske nær, men kunne ikke skyte straks for ikke å treffe Ole. Erik måtte springe til og slå bjørnen med geværet så den slapp taket i kameraten og vente seg mot ham. Han fikk da gitt bjørnen skudd, og såvidt jeg husker fikk Ole Nilsen, som lå under bjørnen, trukket kniven og stukket bjørnen i hjerteregionen. Begge jegerne hadde bare munnladningsrifler, og det første eller annet skudd som Ole fyrte av hadde klikket. Da Ole var ferdig med sin historie, hektet Ingeniør Wedholm av sitt belte en fin, kostbar dolk og rakte den til Borris som gave og erindring om ham og bjørnen. Dolken var meget fin med innlagt sølv og perlemor i skaftet og sølvslire med forsiringer. Jeg måtte fortelle historier fra fiskerlivet i Lofoten. Jeg fikk 5 kroner kontant av Vedholm. Han var en velvoksen, hyggelig svenske, men nokså glad i spirituousa. Endelig bar det i vei fra fjellet, og vi kom til Fossen. Der låde andre skysskarene og ventet med sine båter. Varene fra lasskjørerne ble fordelt på båtene, likeså passasjerene eller gjestene. Som ansvarshaveride for roflotillen (skyssbåtene) måtte jeg konferere med formann og tilsynsmann Isaksen (selvfølgelig en svenske) for å kontrollere de varer som var mottatt fra kjørerne. Da jeg kom til kaitrappen, var de to andre skyssbåtene allerede rodd og kommet et godt stykke oppover elven. Kommet ned i båten, så jeg at den var for tungt lastet og det bakerste rommet så overfylt med en stor griseskrott øverst, som hindret at jeg fikk ro ordentlig kraftig i 3.rom. Elven var stor og stri, så vi hadde nok å gjøre alle tre roerne skulle vi komme oppover elven. Jeg ropte da opp til Isaksen, som sto på kaimuren at han skulle sende ned folk og ta grisen i land. Isaksen svarte: "Det kan jag nog inte gjøre, direktøren har sjelv sagt at grisen absolutt måste være med". Jeg ble hissig, frekk og uforskammet. Det var antakelig sjampisens skyld og sa hardt og sterkt: "Javel, skal grisen være med så skal direktøren gå på land(direktøren med tre andre herrer satt i akterskotten). Det jeg sa vakte pinlig oppmerksomhet i båten og hos de folkene som sto på kaien. Dirtektør Vatter ble mørkerød i ansiktet og sa: "Hva fan tillater De Dem, unge mann". Jeg svarte kjapt: "Jeg sa at enten direktøren eller

grisen skal på land, her er ikke plass for dem begge. En av herrerne i baks-kotten ropte "Men forstår ni inte unge mann, direktørn har befalt at grisen skal være med." Jeg svarte: "E gir pokker i ka direktøren befalt. Det e jeg som har kommandoen her ombord, og båten kommer ikke fra kaien før enten den ene eller den andre er kommet på land. En av herrerne ristet på hodet og sa: "Bry dere inte om gutten, han er tokig". Det ble en trykkende stillhet i båten. Etter et øyeblikk sa direktøren rolig og behersket: "Direktøren blir med båten, ta grisen på land". Grisen ble bært opp og roingen begynte. Det var så vidt vi med store anstrengelser greide å komme oppover elven fordi båten lå si dypt i vannet, og strømmen var meget stri. Ikke et ord ble vekslet mellom roerne eller herrerne hele tiden mens vi rodde oppover elven. Jeg hadde god tid til å tenke over og angre på det jeg i overmot og hissighet hadde gjort. Jeg følte meg sikker på at vi fikk katt straks vi kom til Furulund (sikkert svart katt, som det kaltes når en ble avskjediget for godt). Jeg syntes selv at jeg hadde opptrådt som en stor tosk og angret bittert. Da vi endelig var kommet opp i stille vann, etter et voldsomt slit med årene, hørte jeg at direktøren sa lavt til en av herrerne ved siden: "Gutten hadde nok rett. Vi hadde ikke kommet opp elven hvis griseskrotten hadde vært med", Det letnet adskillig i mitt sind, og jeg så lysere på fremkomsten til Furulund. Kommet lengere opp over vannet ropte direktøren med lys og blid stemme på sitt gebrokne norsk til oss roere "Kan de synge gutter? Syng om den norske sjømann eller om fiskere fra Lofoten". Den tause, triste stemningen løste seg opp i en glad og jublende sang. Da reisefølget gikk i land ved Furulund, sto jeg i trappen og holdt båten inntil og fikk stukket i hånden 2 kroner fra direktøren. Jeg skyssset ham mange ganger senere, men aldri hørte jeg et ord om episoden fra den gang da grisen ikke ble med.

Det foregikk meget tyveri av handelsvarer under transporten fra Finneid til Furulund. Varene førtes i båt fra Finneid til Sjønstå, så kjøring med hest fra Sjønstå til Fossen og med båt fra Fossen til Furulund. Alle som transporterte og omlastet varene på Sjønstå og Fossen brukte alle mulige knep og tricks for i få fatt på det som var i kasser og sekker. Flesk, spekepølse, sukker, svsker, rosiner, vin, brennevin og øl. Det hendte at store kasser som hadde inneholdt spirituosa kom til Furulund med bare halminpakning og endel tomflasker. Jeg hørte ikke noe om at noen ble straffet for disse tyverier. Da K. Abelsen og jeg foresto varetransporten med seilbåten, hadde vi et stort strev med i passe på under lossingen i Furulund eller ved lasting på Fossen at arbeiderne ikke stjal alt de kunne komme til. Jeg husker spesielt en gang vi skulle ta et stort fat toppsukker ombord ved Fossen. Fatet var så tungt at vi ikke greide å ta det helt ombord. Lastekran var det ikke. Bunnen ble da slått ut, og topp for topp tatt frem. Isaksen sto og talte og skrev opp hver topp. Toppetallet måtte stemme med det vi skulle levere i Furulund, derfor måtte vi passe på at intet kom bort under lastingen.

Arbeidsfolkene skulle bære en topp i hver hand fra kaiplattingen ned i båten. Ja, dette måtte da gå greit og realt til. Men da innlastingen var ferdig, lå det mange kilo sukker igjen i steintrappen. Alle som bar sukkeret passet på å gi en god dask av sukkertoppens tykkende mot kanten på trappetrinnet så det falt større eller mindre klumper av hver topp. Trappen var tørr og trinnene rensøpt før transporten begynte, sukkeret var rent og fint. Alt tok arbeiderne vare på. Mange varer som trengtes hurtig ble ført opp fra Fossen i robåter. Disse kunne vi ikke ha noen kontroll med. Under arbeidet med lossing i Furulund fikk jeg uforskyldt det ord på meg at jeg var veldig sterk. For å vise hvor lett et rykte kan komme i omløp, skal jeg fortelle hvorledes det gikk til. I Furulund var det blant mange andre løsarbeidere en mann fra Folla, som stadig var med og losset varer. Mannen var stor og grovlemmet og så ut som en kjempe. Kroppsbygningen var lik Albert Strands, men sværere. Han var lite trenet i tungt arbeid og dertil lat. Han ville heist slippe tunge tak. Så var det en dag vi skulle losse ved landgangstrappen i Furulund noen gruvetrallehjul. Det var to hjul som satt fast på hver aksling. Hvor tunge de var, vet jeg ikke sikkert, men antakelig noe over 100 kg. Kristian A. var gått opp til butikken for å proviantere, så det var bare denne store foldværingen igjen til å hjelpe oss med det som var igjen av lasten. Vi tok da en i hver sin ende av hjulakslene og løftet disse bort i trappetrinnene. Det var ikke lossekran på kaien. Mannen greide så vidt å løfte sin ende, men da vi skulle bære en av akslingene ad gangen med hjulene oppover trappen, sto han og peset og jamret at det var alt for tungt å bære. Han greide det ikke, sa han. Jeg sa at dette måtte være bagateller for voksne folk, ta bare i og bær. Så forsøkte han, men etter to trinn slapp han sin ende ned, og det var så vidt jeg ikke fikk knust det ene fotbladet. Hjulet gikk heldigvis forbi. Jeg ble arg, puffet mannen til side og bar alle hjulene alene oppover trappen mens han satt og så på. Dette var straks før middag. Da han kom på brakka i middagstiden (han bodde på storbrakka, hvor det var mange folk), fortalte han hvor fryktelig sterk jeg var, at jeg var minst dobbelt så sterk som han, og da mannen, som foran nevnt, si stor og sterk ut, trodde jo tilhørerne at dette måtte være ualminnelig styrke jeg hadde prestert. Jeg fikk høre dette rykte om min veldig styrke ganske straks, og Kristian og jeg ble enige om i la folk tro det. Ja, K. A. hjalp til med å stadfeste det. Og vi moret oss godt. Så var det noen dager senere vi skulle losse endel tungt gods på nordsiden av kaien. Der var det ikke kran eller annen losseinnretning. Godset måtte dras eller rulles på planker opp på kaien. Denne gang var det kostbare saker som skulle på land, så for å passe på at det ble behandlet pent var det tilstede en ingeniør, trafikksjefen og arbeidsformannen. Trafikksjefen anså at de planker som lå til underlag var for veike og sa: "Gå to mann og hent en planke som ligger der oppe ved veien. Er den for tung, sa bare rop etter mere hjelp. Tilfeldig sto jeg oppe på kaien lengst oppe

mot veien, og ved siden av meg den store foldværingen. Jeg gikk straks i vei, og foldværingen kom etter. Planken var tykk, brei og lang. Jeg løftet tykkenden under armen og begynte å gå. Det var så vidt jeg greide den. Hjelpemannen jeg skulle ha, gikk bak ryggen min, men tok ikke i planken. Jeg merket det godt, men sa ikke et ord, bare dro planken ned mot kaien uten å vise mine eller bevegelse om at den var for tung. Da jeg var kommet langt nok ned på kaien, kastet jeg ned planken og snudde meg om. Der sto foldværingen og smilte og sa: "Ja, såg dokk no at han greid da aleina". Jeg lot som jeg var overrasket og puffet til mannen og sa: "Din skurk, kjeltring, har du gått med uten å hjelpe meg? Jeg trodde du dro sammen med meg." Dette vakte stor oppmerksomhet blant de tilstedeværende, og planken ble løftet og taksert til så tung at det var passende løft for 2 mann. Dette var jo stor bluff fra min side, men foldværingen frydet seg over at han fikk bevise hvor sterk jeg var. Dette rykte om min styrke var forresten gunstig å ha da jeg senere flyttet inn på storbrakkloftet igjen. Det var få bondegutter der da, men mange grubearbeidere, deriblant 4 svensker. Greie karer, men de så ned på oss bonknøler og de forsøkte å skremme og erte oss når det var anledning. De fortalte de mest hårreisende historier om fyll, slåssing og alle mulige utskielser. Svenskene var ganske hyggelige i edru tilstand, men fra lørdagskveld til søndagskveld var det som regel drikk og kortspill, og da var det ikke godt å komme svenskene nær. Min seng sto vis a vis spisebordet med ca. 1 meters mellomrom. Det var derfor vanskelig å få ro til å sove de netter som drikking foregikk, og meg hadde svenskene lagt særlig an på å egle seg inn på og skremme. En lørdags kveld hadde svenskene utspekulert en riktig stygg strek. De hadde skåret til 4 små stykker dynamitt og stillet disse opp ett på hvert hjørne av matbordet, tente på toppen med fyrstikk og satte seg ned ved bordet og spilte kort. Dynamitten brant stille og klart som et alminnelig juletrelys. Heldigvis var svenskene edru den kvelden, men vi som ikke visste at dynamitten ikke eksploderte når den fikk brenne stille og ikke fikk støt, ble jo både redd og forbauset over at disse karene behandlet dynamitt så sjødesløst uvørent. Det var nokså nifst å gå til køys under disse dramatiske tilhøve, men jeg kledde av meg og la meg, idet jeg resonerte at situasjonen måtte være ufarlig når svenskene foretok dette experiment i edru tilstand. Da jeg hadde lagt meg, sa jeg rolig og lunt til svenskene: "Jeg synes dere har det for mørkt. Dere burde sette en hel dynamittpatron midt på bordet og tenne den, så får dere det lysere. God natt. Da satte svenskene i en skrallende latter og slukket ilden i dynamitten og gjemte stykkene bort. Svenskene hadde hørt om denna ryslig sterka bonpoiken og hadde moro av å erte ham. Kort etter dynamittdemonstrasjonen fikk jeg anledning til å bluffe riktig grundig disse overlegne svenskene. En dag jeg hadde spist en tarvelig middag - stekt flesk og stomp med svart kaffe til, hadde jeg lagt meg på sengen for å hvile litt. Jeg skulle ha overtidsarbeid om kvelden, derfor ville jeg ta den hvile

jeg kunne få. Så kom det en arbeidskamerat bort til sengen og snakket til meg. Jeg ba ham gå bort, for jeg ville ha fred, men dette hørte han ikke på. Han tok et halmstrå og kilet meg i ansiktet. Kameraten - en lang, tynn og lett misværing - som hette Albert, sto bøyet over sengen min og kilet meg i ansiktet. Jeg så da med ett at nå hadde jeg anledning til å bluffe de fire svenskene som satt ved bordet og spiste. Jeg gjorde meg barsk og sint i stemmen og sa til Albert: "Lar du meg ikke være i ro, skal jeg hive deg til Blokksberg". Albert bare lo og fortsatte. Han kjente meg godt og visste at jeg var svært godmodig. Svenskene var blitt oppmerksom på vårt kjeggel, og da var det øyeblikk jeg hadde ventet på kommet. Albert hadde bøyet seg mere fremover - rett opp for min høyre hånd. Jeg satte hånden rett opp, grep ham i nedre kant av brystet, løftet ham opp og kastet ham over senggavlen og bort i kroken. Svenskene spratt opp fra bordet og sto og glante på ham som lå på gulvet, og den ene sa til de andre: "Jaaklar i meg, bettere har jag inte sett en mann bli kastet så lett og handfritt med en arm". Siden var det slutt på svenskens påheng, og vi ble riktig gode venner. På denne måten kan bluff og beregning gjøre kjemper og helter av folk som ikke er hverken sterkere eller modigere enn alminnelige folk av sånne størrelse og konstruksjon. Jeg var absolutt ikke sterkere enn andre av min størrelse, men godt trenet var jeg og ikke redd for å ta et godt tak.

En høst pådro jeg meg en farlig og smertefull giktfeber i Sulitjelma ved uvørenhet. Jeg og to mann til var beordret til Sandnes med en otringsbåt som alminnelig bruktes til å hente ved fra sagbruket på Granhei til Furulund. Vi skulle få folk til hjelp på Sandnes for å laste inn en stor malmsten (kobber og svovelkis). Stenklumpen var nedkjørt fra den nye grube på Hankabakken. Den skulle transporters til Finneid og sendes videre til Hälsingborg. Den var på flere hundre kg. Det var en av de første dagene i oktober. Noen dager før hadde det snødd kraftig oppe i fjellene, så ble det regn, snøen smeltet, elvene ble store og Langvannet steg over vanlig høyde. Det var derfor ikke mulig å komme så nær landkanten som vanlig på Sandnes. Vi måtte derfor bygge en bro av trebukker og planker for å dra, malmstenen utover til båten. Vi fikk 3 mann fra Sandnes til hjelp. Stenen matte dras med spett utover. Et løft og puff i baken ad gangen. Plankebrua var smal, så det var vanskelig for de to som sto fremst og de to midt for stenen i få ordentlig tak for spettet. De to første og den som sto vis a vis meg midt for stenen var folk som bodde på Sandnes tett ved lasteplassen og hadde tatt seg en stiv dram før de gikk til arbeidet. Disse tre jumpet fra plankebroen ned i vannet. Jeg og de to andre som var med fra Furulund sto igjen på broen. Vi gruet for å gå i vannet, da det den dag blåst bitende kald nordavind og vannet var iskaldt, og det ville ta minst to timer før vi var tilbake i Furulund. De halvfulle sluskene som sto i vannet opp til underlivet bråket og brukte uforskammet kjeft pi oss, sjikanerte oss som feige

bonknøler o.s.v. Jeg ble ergerlig og hoppet i vannet. De to andre som spettet steinen i bakenden ble værende på broen. Etter langt strev fikk vi steinen i båten, og folkene fra nærmeste hus sprang straks opp og fikk skiftet av seg de vite klærne. Annerledes var det for meg som skulle være med og ro båten til Furulund. Jeg frøs nesten stiv før vi kom frem. Etter denne kalde turen ble jeg syk, fikk svære smerter i kroppen, særlig i beina, og hadde høy feber. Det var ingen lege i Sulitjelma da, så jeg ble liggende noen dager uten tilsyn. Det var en gammel kvenkjerring som bodde på samme store rom jeg var i. Hun så til meg og ga meg vann en gang imellom. Smertene var voldsomme. Jeg tålte ikke at det rørtes ved beina eller at noen kom bort i tærne. Det ble forespurt på kontoret om det ikke var mulig å skaffe noe som kunne stille smertene. Det var et husapotek på kontoret, men da ingen forsto hva som feilte meg, var det vanskelig å gi medisiner. Det kom en av kontorfolkene, som hadde med nafta, hoffmannsdråper og gikt-smørelse. Jeg fikk dråper og ble smurt, men ble verre og verre. Så ble det holdt en konferanse på hovedkontoret, og det ble besluttet at jeg skulle sendes hjem hurtigst mulig. Sykebårer eller kurv fantes ikke, men ferdige svarte likkister hadde verket på lager. En likkiste ble bragt opp der jeg lå. Halm var lagt i kisten. Jeg ble løftet opp av mange hender i sengklærne jeg lå og forsiktig lagt i kisten. Da jeg var kommet i kisten hørte jeg en av folkene sa: "Lokket behøver vi vel ikke å ha med." Til dette svarte kontorsjefen, som var tilstede: "Ta lokket med, det blir sikkert bruk for det snart." Ja, så laes lokket på, men med noe mellomlegg mellom bunden og lokket så det kunne komme frisk luft inn til meg. Så bar det i vei ned trappen og videre til vannet med 6 bærere som om det var et ordentlig lik. Kisten ble satt i en fireromsbåt, og med 4 mann til å ro bar det med full fart nedover til Fossen. Det var ordnet med hest og hjulkjerre, som sto ferdig og brakte meg videre den lange veien over fjellet til Sjønstå. Veien var fryktelig, med store dype huller og skarpe høye stener, og vognen som var uten fjærer hoppet og dumpet uavlatelig. Hvilken smertefull kjøretur dette var for meg, kan ikke beskrives. Det var uutholdelig, og det var bare bra for at jeg lange strekninger lå bevisstløs i kisten. Da vi kom ned til Sjønstå, lå en båt med 4 mann ferdig til videre transport. Det var beregnet at transporten skulle komme til Finneid til bestemt tid for å nå Saltenbåten, som var på vei fra Bodø til Rognan. Kjøringen over fjellet på den elendige veien hadde forsinket oss noe, og da transporten kom til Finneid, hadde "Namsos" nettopp hivet inn ankeret og svinget for kurs ut Fauskevika. Det var ikke dampskipskai på Finneid den gangen. Folkene på land ropte og signaliserte så de fikk skipet til å stoppe. Kisten med den halvdaude kropp ble slengt ned i en båt og rodd bort til dampbåten som lå og loverte for sakte fart. Båten lå inntil siden, fikk ned lossekjetting og slo den om kisten. Båten hadde da skåret ut så den var et lite stykke fra dampskipsiden. Det ble heist i kjettingen, og folkene som holdt på

kisten slapp taket så den slengte mot skipssiden med et stort brak. Jeg ble bevisstløs igjen og husker intet før skipet var kommet til Rognan. Da var lokket tatt av og nederdelen satt ned på mellomdekket ved siden av byssa. Det var ikke dampskibskai ved Rognan den gang, så trafikken i land og ombord foregikk ved fløttmenn. Kommunelege Lange (Saltdals første kommunelege) var kommet ombord og da han på tur til salongen passerte min bære, stoppet han opp og spurte: "Hva er dette? En syk eller død?" Det ble svart at det var en syk som kom fra Sulitjelma. Lange tok øyeblikkelig fatt på å undersøke puls og hjerte og sa til folkene som sto omkring: "Bring denne mann straks ned i fløttmannsbåten, han må øyeblikkelig på land. Legen fulgte med i båten og fikk folk til å bære meg opp til Johan Sandberg. Der ble jeg innlagt i den østre stue, som sto ledig. En seng ble gjort i stand til meg, og jeg ble løftet opp og lagt i sengen. Jeg var da så medtatt og utmattet av de ulidelige smerter, såvel natt og dag i Sulitjelma som under transporten, at jeg hadde ikke tanker for annet enn at jeg skulle få dø. Jeg fikk medisin flere ganger, og doktoren så til meg med korte mellomrom utover natta. Da doktoren kom til meg neste morgen, var jeg aldeles klar og smertene var lindret nesten helt. Legen stoppet brott ved sengen meget forbauset, tok pulsen, lyttet på hjertet, så på meg med et stort smil og sa: "Dette var en stor overraskelse. Jeg trodde ikke da jeg forlot deg i natt at det var noen sjanse for å komme over dette med livet. Nå er faren over hvis intet uforutsett støter til, og er du ytterst forsiktig, vil dette gå bra. Vær ved godt mot. "Ja, livet er ni det likeste lell". Denne syketransporten foregikk den 6. oktober 1890. Det er 49 år siden i dag da denne reise nedskrives av Ludvik K, Nestby den 6/10 1939. Det var giktfeber jeg hadde. Jeg ble liggende noen dager i Sandbergs stue. Så ble jeg lagt i en sammenspikret trekasse og kjørt oppover til mitt hjem. Likkisten ble sendt tilbake til Sulitjelma. Jeg ble liggende til sengs i mange uker. Min kropp var aldeles maktløs. Den første tid jeg skulle prøve å være oppe måtte jeg hjelpes bort til en stol. Jeg greide ikke å stå på føttene. Jeg husker at første gang jeg kom utom døra var en godværsdag i adventstida. Jeg ville se hvor meget juleved min bror og far hadde saget opp.

Jeg var kommet meg til jul, men etter doktorens bestemte ordre fikk jeg ikke reise til Lofoten denne vinteren. Bror Mikal tok min plass med Johan Olsen for dette vinterfiske. Ja, så ble jeg værende hjemme blant kvinner, barn og oldinger. I de årene var det ikke å se en ungdom hjemme under vinterfisket. Alle menn mellom 15 og 60 år var på Lofotfiske så sant de var fiskere nok til å reise dit. I den første tiden etter at Lofotfolket var reist, holdt jeg meg hjemme, syntes at det var skammelig og ergerlig at alle jeg traff skulle spørre; E du heime i vinter? Ka mangla deg? E du sjuk. Utpå vinteren ble det for kjedelig å være bare hjemme. Jeg dreiv litt jakt og arbeidet litt med snekkeri, hvorfor jeg ofte tok turen til Rognan.

En dag jeg sto inne på den gamle forbruksforeningen, kom bestyreren Nils Hågensen til meg å spurte «Du har vel god tid og lite å gjær på Nestby». Kan du komme å hjelpe meg med å pakke opp en del krustøy og andre varer? «Jeg er vanhjulpen og greier ikke å gjøre alt alene». Jo, det kunne jeg nok. Skulle jeg komme i morgen? Nei, men i overmorgen torsdag. Den som ble hjertelig glad og strålende, var jeg. Jeg fikk noe å gjøre og et arbeide jeg ofte hadde hatt interesse for, men som aldri hadde fått eller trodd jeg skulle få anledning til å utføre. Fra mine tidligste barneår hadde handel opptatt mine tanker. Jeg innrettet en butikk i grisehuset, når vi ikke hadde gris. Samlet sammen tøyfiller og stykker av glass og krustøy. Kongler av furu, older og bjørk og alle slags rariteter, som falt i min vei, og så kom jevnaldrende og kjøpte. Som penger bruktes torskekvaner (små skjell som ligger i torskehoder). Jeg arbeidet på foreningen de dager bestyreren hadde bruk for meg, også på lørdagene i krambua, talte spiker og veide tobakk, sirup, kaffe, sukker etc. Betalingen var så liten at jeg kunne ikke fortsette å gå der, men reiste da våren kom, til Sulitjelma, eller det var den våren jeg fikk arbeid med skinnelegging på Sulitjelmabanen. Skinnelegging og grusing var så vidt begynt da jeg kom til Sjønså. Det var arbeid i 2 a 3 dager, men på disse dagene var allerede 16 mann som hadde begynt på skinnelegging sluttet og nye folk inntatt etter vært som folkene bikk i bakken eller ikke greide mer. Arbeidet var fryktelig tungt, og arbeidstempoet var på toppen. Skinneleggerbasen var en stor kjempekar, sterk som en bjørn. Han gikk i spissen med utbæring av sleepers og skinner. Og han forlangte at alle menn skulle ta samme bør som han og bringe det fram i samme hurtige tempo. Folkene som ble inntatt i arbeidet, var mest fiskere, som var utrent med tungt, krevende arbeid. Derfor ble alle utkjørt og ferdige samme dag. Arbeidslaget var så vidt jeg husker bare 10 a 12 mann. Jeg kom til Tverråmo, hvor ingeniørene og arbeidslederne bodde, en søndags kveld. Lørdags aften var det bare 4 mann av skinneleggerlaget som ville eller greide å fortsette mandag. Det var komet mange arbeidssøkende lørdag og søndag. Mandag morgen ble vi stilt opp ved døren til ingeniørkontoret. Arbeidslederen, Gravem, en stor og grovlemmet kjempe kom ut og stilte alle mann opp i geledd. Så spurte han første mann i rekken og fortsatte til alle var spurt «Skal du hjem til slotta? Skal du på sildetur hvis du hører om sild?» Svarene ble forskjellige. Jeg for min del svarte at jeg skulle arbeide her på banen til senhøsten. Så snakket han til en stor mann som sto i nærheten. Det var skinnebasen Holmberg, en svenske. Holmberg kom fram og pekte ut 6 a 7 mann, deriblant var jeg. Så kom Gravem og sa til oss utpekte; Dere skal begynne på skinnelegging. Tre av; De fleste andre skulle i grustaket, men en del tynne og bleike, som så veike ut fikk denne beskjeden; Foreløpig intet arbeid til dere. Farvel.» Sammen med de andre 7 a 8 uttatte marsjerte vi straks til arbeidsstedet, et kort stykke ovenfor Sjønstå og begynte arbeidet. Det ble en veldig hard

påkjenning. To av de nyuttatte ga tapt utpå dagen, og jeg bestemte meg for også å slutte men ville holde ut til dagen var slutt. Jeg var så sliten og trett da jeg skulle gå til Tveråmo etter arbeidstidens slutt at jeg måtte kripe bort i bjørkeskogen og ligge der en lang stund før jeg greide å gå videre. Neste morgen var jeg stiv og støl, det verket i hele kroppen, men jeg bestemte meg for å prøve ennu en dag. Dagen gikk og jeg sjanglet til Tveråmo gård, men jeg hadde ikke gitt beskjed om at jeg skulle slutte. Synes det var ergerlig at jeg ikke skulle holde ut med de andre. Jeg hadde ikke arbeidet ordentlig siden jeg ble syk siste høst og var derfor utrent. Arbeide som skulle utføres daglig var å bære ut sleepers, tunge vasstrukne tømmer, som ble tatt direkte opp fra flåten på vannet og lastet opp på jernbanevogn. Basen Holmberg bar 3 a 4 stk. på akselen, og vi andre måtte ta det samme antallet. Så ble sleepersen kastet ned og lagt med passende mellomrom på banelegemet. Vi bar ut ca 100 meter i slengen. Når så sleepersen var lagt, var det å bære frem jernbaneskinne, en mann under hver sin ende. Skinnene veide 180 a 200 kg. Så ble skinnene dogget fast til sleepersen. Det gikk bedre og bedre med meg hver dag, og etter en uke var jeg godt trent, så det var ingen kjensle av overanstrengelse. Arbeidet følte ikke lenger så anstrengende. Betalingen for arbeidet var den første uken kr, 3,- pr. dag a 10 timer, så fikk vi akkord og tjente kr. 3,99 og så ny akkord med fortjeneste kr. 5,01 pr. dag. Dette var etter den tids arbeidspriser en stor dagpenge. Den første tiden jeg bodde på Tveråmo lå jeg med flere i en gammel låve. Maten fikk vi kokt i et ildhus. Da slåtta var begynt, og høyet skulle inn på loven, fikk jeg flytte inn på loftet hos Tveråmogubben Hans Andersen i den gamle lille stuen. Vi lå der mange folk, noen i sengene og noen på flatseng på gulvet, helt tett om hinannen, norske, svensker, finlendere, så det var en babelsk forvirring når det ble snakket tidlig på morgenen og sent på kvelden. Jeg var fra Sulitjelma vant med drikk og bråk blant slusk og rallare, men det var bare småtterier mot forholdene på Tveråmo. Drikk og kortspill foregikk natt og dag. Folkene som bodde i barakker langs jernbanelinja, kom ofte, især lørdager og søndager, nedover til Tveråmo, og da ble det fyllmed store slagsmål så blodet rant og slåsskjempene ofte måtte bæres fra valplassen. Gubben Hans Andersen var blitt svært forfallen til drikk og holdt seg alltid frem når det var drikkekalas i stuen hans. Gubben var gammel enkemann og hadde sin seng i stuen. Oppe i denne låve eller satt han og spilte fiolin hver natt, bråket og pratet i fylla. Når han ble altfor besværlig for kortspillerne og drikkelaget, kastet de gubben ut eller banket ham til han holdt kjeft. En del ganger bant de ham fast til sengen og hvis han da lå og ropte, ble han kneblet. Således kunne det foregå natt etter natt. En natt var det særlig mye oppstyr i stuen. Vi våknet alle som lå på loftet, det var som om huset ble revet ned. Det ble banket og buldret på loftsdøren og forsøkt i sprengning opp døra. Men vi hadde den kvelden som så ofte før barrikadert

døra ved å flytte en seng mot den, og i sengen lå en stor finlender med en vedskie og kniv ferdig til bruk. Da vi om morgenen skulle ned fra loftet, var trappen borte. Vi fikk da ved hjelp av folk utenfra satt opp en stige så vi kunne komme ned. Men for et syn. Det var som om en bombe hadde falt ned i stuen. Bord og banker og de få stolene var kastet ut gjennom de knuste vinduene. Gubbens seng var revet fra vegg og slitt i små biter, ovnen nedrevet og kastet ut, ytterdøren revet løs og kastet bort på marken og i en krok i stua lå gubben kneblet og bundet på hender og føtter. Fiolinen var knust og bitene av den slengt bort til der den gamle gubben lå. Det har vært to store kortlag i virksomhet. Spillet gikk høyt og spriten fløt rikelig, og etter hvert som spriten gikk inn gikk vettet ut Såble det krangel og batalje. Sprit og andre spirituosa var det nok i få fra Samlaget i Bodø. En dag mens jeg lå på låven, kom en gruvearbeider nedover. Han skulle til Bodø. En av arbeiderne, som lå på samme låve, traff grubearbeideren, som han kjente godt og ba ham inn på låven og bød en dram. Grubearbeideren strålte over hele ansiktet, takket og roste kompisen, som var sa sjangtil å by på en dram. Så fant vedkommende frem en flaske innsvøpt i papir, tok korken ut, satte den for munnen, tok en knert og rakte flasken til gjesten. Han satte flasken for munnen, bøyet hodet godt bakover og tok en stor slurk. Et øyeblikk failt flasken ut av hånden på mannen som seig ihop og ble liggende på gulvet, stønnet og jamret seg. Om litt kom han seg opp, gikk bort til ham som trakterte og slo til ham så han gikk i gulvet og sa: Din djevel, har du tenkt i drepe meg med spriten. Hvorfor varskudde du ikke. Jeg trodde det var simpel cognac og inte 96 % sprit. Vår skinneleggerbas Holmberg festet som regel hver helg. Det vanlige var at han mandags morgen kom på lina i hvit krage og overalls over søndagsdressen. Holmberg hadde en bror, Mons Olsen, som var kommet direkte fra Sverige som skinnelegger. Denne bror var bas nr. 2. Han var litt eldre og mindre enn Holmberg, men en kraftkar og drivende arbeider. Disse to basene var fagmenn og tålte ikke den minste tilrettevisning eller klander på arbeidet. Tippbasen, han som hadde ansvaret for grusing og pakning av sleepersen så den lå stødig og riktig i stilling, hadde en dag funnet en sleeper som ikke var riktig forsvalig dogget fast og påvist dette til oppsynsmannen Gravem. Han kom til Holmber og brukte kjeft. Men da var den onde løs. Begge basene ble rasende og bante på at hvis tipperbasen kom nærmere enn 100 meter fra skinneleggerlaget, ville han bli kastet på elven, og ingeniørene og tilsynsmannen måtte ikke komme forbi lina, ellers skulle det gå samme vei. Ja, Mons Olsen sprang nedover lina og skulle eksekvere tippbasen straks, men heldigvis rømte han unna så han fikk beholde livet. Gravem og ingeniørene Guttormsen og Gunnerud holdt seg unna våre baser. Når disse ovennevnte skulle forbi vårt arbeidssted, passerte de

høyt oppe i lia såfremt det var mulig å komme frem. Holmberg ble mer og mer illsluttet og uforliket med Gravem og ingeniørene og sluttet på skinneleggingen før vi kom frem til Fossen. Begge reiste opp til Sulitjelma og tok arbeid i gruvene. Vi fikk en ny bas men ingen av oss som hadde vært under Holmberg likte den nye mannen. Han var tunghørt og vimsen, arbeidet gikk ikke så hurtig og greit som før. Vi var forundret over at Holmberg og broren hadde hvert sitt navn, men dette fikk jeg oppklart et halvt år senere. Da ble Holmberg arrestert oppe på Hanken gruve av tre politimenn, som kom hemmelig opp til Sulitjelma. Av disse var den ene fra det svenske oppdagelsespoliti. Holmberg hadde vært ettersøkt et par års tid. Han hadde slått en mann ihjel og rømt fra Sverige og antatt navnet Holmberg, som ikke var hans. Det hadde foregitt slik at en av hans venner og drikkebrødre var blitt arrestert. Holmberg hadde da forsøkt å fri ham ut fra arresten ved å sprengte døren. Da så arrestforvareren hadde forsøkt å hindre dette, hadde Holmberg dratt til ham så tungt at det ble døden. En mann som hadde kjent Holmberg fra før hadde vært på et kalas på Hankabakken og der fått juling av Holmberg. Mannen skrev da til rette vedkommende i Sverige og opplyste hvor de kunne finne forbryteren. Holmberg var godt likt av sine arbeidskamerater, og disse ble så forbitret på anmelderen, og de lovet å ta ham ordentlig. Han turte således ikke å være i Sulitjelma, men måtte reise derfra i hast for ikke å bli slått fordervet. Utpå sommeren fikk jeg bud fra arbeidskameraten i Sulitjelma, Kristian Abelsen, at jeg måtte komme dit snarest mulig for å ta samme jobb som før, da transportsjefen hadde spurt etter meg flere ganger. Jeg sluttet ikke før baneskinnene var lagt opp til Fossen, som den gang var endepunktet. Men da reiste jeg til Furulund og fikk straks det samme arbeid som før og var der til i desember, da reiste jeg hjem. Neste vår kom jeg atter til Sulis. Malmtransport var da kommet i gang. Til transporten var bygget 4 store, solide prammer på 40 - 50 tonn. Malmen ble lastet i disse og sleptes med dampbåten nedover til Fossen, hvor den ble losset på jernbanevognene og ført til Sjønstå. Der ble det som nå losset i andre prammer. Dampbåtens fører var nå en innfødt Sulitjelmamann, Peder Larsen Grønli. Han var svært kry av denne bestilling og tittelen "kaptein Larsen". Han lot som han ikke hørte det når folk sa P. Larsen, men sa en kaptein Larsen, var han øyeblikkelig oppmerksom. Vi som tidligere styrte listerbåten, fikk malmprammene (Kristian A. og jeg" ble overlatt den jobben. Vi hadde mye moro og mange ergrelser av kaptein Larsen. Det var uforståelig hvorledes en ekte landkrabbe og fjellbonde kunne få jobben som fører på en dampbåt. Den skulle jo styres og manøvreres av kapteinen, som var eneste offiser og mannskap over dekk. Det gikk bra med styringen, men å legge til

kaier eller prammer, var verre å greie. Det var derfor mange kollisjoner med kaimurene, som de styrende på kontoret var oppmerksomme på, og maskinlst Hammarström ble ofte så rasende på kapteinen at vi fryktet han skulle gå til håndgripeligheter. En gang kaptein Larsen lå og manøvrerte ved en liten kaistubbe ved Fagerlilandet og så kjørte biten på land, kom Hammarström opp fra maskinen med ildrakeren i hånden og sprang direkte på kaptein Larsen for å slå ham ned. Heldigvis traff ikke første slaget, da Larsen lynsnart bøyet seg unna og hoppet overbord i vannet. Hammarström forsøkte i nå Larsen med jernstangen utabords, men da vi som sto på prammen ropte og skrek på ham, gikk sinnet over, og han gikk rolig og flau til maskinen. Den tid gikk dampbåten med pram nedover elven til Fossen. Tørningen der var et vanskelig og farefullt arbeid. Det foregikk slik: Dampbåten svingte først til lands, kastet tau til folk på land som gjorde fast i en prambolt som var slått ned i fjellet. Så kom første pram og tørnet opp etter dampbåten. Så annen pram som tørnet opp etter den første. Vi pramstyrere måtte da beregne farten så prammen skar over elvestrømmen og mot kaimuren. Tau måtte kastes i land og gjøres fast i en fart, ellers skar prammen ut i elvestrømmen igjen og ble vanskelig å få inn til kaien. Det var farlig og ikke så liten risiko for å miste livet og prammene. Hvis tauget eller sleperen sprang, ville alt gå utfor den store, høye og lange foss, som var bare ca. 50 meter borte. Når kaptein Larsen hadde fått båten fast før prammene tørnet på, så sprang han på land og sto der trygt og så på om vi i prammene skulle greie å få fast eller gå ut over fossen. Dette ergret Hammarström, som sto ombord og kjørte maskinen med full fart forover med forenden i land. Vi pramstyrere var også arg og misfornøyd med kapteinen. Han var hoven og overlegen, blåste i dampfløyten når vi gikk i land for å få oss mat, og brukte grov kjeft på oss ved alle mulige anledninger. Kristian og jeg ble enige om i kurere Per Larsen så grundig at han skulle krype til korset. Vi gjorde på den måten at når vi skulle legge til kaiene i Furulund, gjorde vi det så klosset som mulig, så prammene fikk støt og skrammer. Denne manøver gjorde vi så lurt at det gikk ut over Peter Larsen. Vi skylte på ham. Så var det en dag vi kom oppover og skulle legge til kaien i Furulund for å losse endel varer, at jeg så kontorsjef Lindberg stå på kaien. Dette så visstnok Peter Larsen også, for han skulle da etter sin formening gjøre en flott og elegant kaitillegging og gikk med full fart for nær inntil kaien. Jeg så en chance til å gjøre en fadese, styrte godt inn i viken og ropte gjentagne ganger til Larsen: "Slipp sleperen". Men sleperen fikk han ikke løs før farten var tatt av båten, og da var jeg kommet så nær kaien at det var umulig å styre forbi hjørnet på nordsiden. Prammen tørnet da mot stenen på hjørnet og rev endel

ut av muren og stevnen fikk endel skade. Lindberg ble rasende på kaptein Larsen og kommanderte ham på land øyeblikkelig. Han skulle avskjediges med en gang. P. Larsen gråt og bad for seg, men intet hjelp. Hammarström sto og flirte skadefro ombord. At dette spillfekteriet skulle ta en slik vending, hadde jeg ikke regnet med. Jeg ble skamfull og angret og syntes jeg måtte gjøre noe for i avverge Larsens avskjed. Jeg gikk på land og bort til kontorsjefen, som da også var transportsjef, tok til luen og sa; «Unnskyld herr kontorsjef, jeg må få lov å si noe i denne affære». "Hva har han å si?". Jo, jeg ville bare gjøre oppmerksom på at kaptein Larsen ikke hadde skyld for dette. "Han behøver inte prata. Jag såg sjelva på den dumhet som ble gjort av P. L., och det var inte första gongen». Jeg svarte høflig, men bestemt: "Ursäkta at jeg tillater meg å ta kapteinens parti. Først vil jeg fremholde at P. L. aldri har vært sjømann og derfor ikke har noen erfaring med å manøvrere en båt. Dette må han nå lære. Det er kontorsjefen og direktøren som har ansatt P. L. enda De burde vite at han ikke hadde noen betingelser for i bli en perfekt fører med en gang. Han må få tid til å lære sitt arbeid. Og så vil jeg gjøre oppmerksom på at det denne gangen skyltes at prammene etter ordre skulle legge til på hver sin side av kaien. Sleperen mellom den første og den andre prammen holdt den første på tvers så den ikke lystret roret, derfor støtte den mot kaihjørnet. La P. Larsen fortsette, så går det sikkert bedre heretter». Lindberg sto litt og betenkte seg, så sa han: "Hør her Larsen, på pramstyrerena forbønn skal du få fortsette på prøve. Men neste gang du gjør dumheter, blir det siste gang". Og til meg og Kristian, som var kommet til, sa han; "Nå skal ni passa på P. Larsen og si snart han gjør forsømmelser eller dumheter, skal ni melde det til meg straks". "Så skal ni inte bli besvsret lenger med den undulige kapteinen". Saken var ordnet, og Lindberg gikk. Peder Larsen kom og takket meg og tørret tårene av. Vi sa da til ham, Kristian og jeg: "Dette har du ikke fortjent å bli hjulpet i nøden av oss som du har vært så ubehagelig i mot. P. L. ba om tilgivelse og vennskap. Siden hørte vi ikke et ubehagelig ord fra ham, men ofte bønn om nåde og om ikke å få ham kattet når han gjorde en eller annen bommert. Forholdet mellom oss ble helt kameratslig. Den som ikke likte dette var Hammarström, men vi på prammene kunne tillate oss mange friheter, som aldri ble påtalt av P.L.

Det gikk uten uhell hele sommeren med tørningen på Fossen. Vi hadde delvis passasjerer med på prammene, men ville helst slippe disse, da det som regel var større frykt og beven og delvis skrik under avslutningen på turen ved landingen. Vi hadde en gang mange rørsinger på prammen. Disse ble aldeles tullete nede ved Fossen, de trodde det skulle bære utfor Fossen med oss alle.

Jeg sluttet i Sulis etter at isen ble så tykk at dampbåt og prammer ikke greide det lenger.

Neste vår ble jeg forsinket med reisen til Sulis, da jeg først var en tur sammen med Johan Olsen Næstby til Namsos med bark og lastet trematerialer ved Spillumbruket i Bangsund, en listerbåtlast. Denne material solgte vi mesteparten av underveis nordover på forskjellige steder. Jeg reiste på denne tur for å kjøpe bord til kledning på sommerfjøset. Straks jeg kom hjem reiste jeg til Sulitjelma. Min tidligere kamerat Kristian Abelsen var reist oppover før. Da jeg møtte ham på kaien i Furulund, sa han at plassen som pramstyrer var opptatt, da vi ikke kom tidsnokk til at malmtransporten begynte. Ja, det var intet å gjøre med det. Arbeid fikk vi straks og skulle foreløpig føre material fra sagbruket ved Granhei til de forskjellige byggeplassene. Men da kaptein Larsen fikk se oss, ba han tynt om at vi måtte overta prammene. Vi fikk også bud fra trafikksjefen om å ta prammene. Det hadde vært så meget trøbbel med de folkene som hadde begynt. To hadde sluttet andre dagen, og de to som nå var på prammene var så redde når de kom ned til Fossen at de satte prammene mot kaimuren og hoppet på land og lot prammene ligge borte i elven. Da vi avløste de to styrerne, uttalte de at så glade hadde de ikke vært i sitt liv som nå da de slapp fra jobben. Det gikk uten uhell for oss denne sommeren også. Utpå sommeren fikk jeg bud og brev fra styret i Forbrugsforeningen med forespørsel om jeg ville ta handelsbetjentposten på foreningen. Det var svært vanskelig å ta noen bestemmelse. Jeg tjente bra i Sulis, men som betjent på foreningen var jeg budt bare 30 kr. pr. måned på egen kost og eget husvær. Jeg hadde dog mest lyst til handel, men mine kunnskaper som betjent var så små at jeg følte meg underlegen til dette arbeid. Lite kunne jeg skrive og lite kunne jeg regne, hadde ikke lært stort på den daværende folkeskolen av disse fag. Jeg svarte tilbake på forespørselen at jeg ville ha 14 dagers betenkningstid. Så tok jeg fatt på å lære de fire regnearter, gikk for meg selv ut i skogen om kveldene for i være alene og drev på med multiplikasjon og addisjon til jeg kunne disse to mest brukelige regningsmetoder så noenlunde godt. Så skrev jeg at jeg ville overta betjentposten utpå høsten og fikk svar at jeg skulle få utsettelse til den tid jeg ønsket. Dermed var min fremtidsdrøm og skjebne avgjort, og et nytt avsnitt i mitt liv tok sin begynnelse.

Jeg tror det var irettelagt av forsynet at jeg skulle bli forretningsmann. Når jeg tenker på alle forutgående tilskikkelser og bestemmelser, synes dette klart for meg. Sulitjelma, eller Langvannet som det tidligere het, var et yndig og idyllisk sted den tid det lå i sin naturtilstand. Beboelsen av folk før verket begynte, var tynn. Det var langt mellom naboene og rommelige forhold for fedrift og sauehold. Nedenfor vannet eller mellom vannet og Fossen lå gården Osbak. Så lå halvveis oppover på østsiden Grønli, og Sandnes lenger oppe mellom Giken og Lomielv, og ved øverenden Fagerli, og rett over på vestsiden av Balmielven Fagarmo. På

vestsiden mot Grøli lå Storli. Overalt var det på den tid jeg arbeidet der oppe stor skog av furu, bjørk og andre løvtrær. Gresset var stort og tett og et blomsterflor så overveldende at det lyste og flommet av farger fra alle skoglier. Det var flere elver og bekker som rant ned til Langvannet fra de store fjellvidder i og vest, og på forsommeren var det et veldig bulder og sus fra Balmi elv, Lommielv og Rupsielv. Den siste var særlig praktfull med sin høye foss, hvor vannet spilte i alle farger mot solstrålene. Det var fullt av fin, fet fjellørret i vannet, særlig ved utløpet av Balmielven, hvor det var et stykke fra fossen til vannet. Der sto ørreten tett og var villig til å bite. De to første somrene jeg var i rotransporten ble jeg plaget med å være rorskar til en bokholder Gustav Adolf Thornberg på fisketurer oppe ved Balmi. Det var anstrengende å ro alene det lange stykke fra Furulund til Fagerli og tilbake til Furulund hver kveld når været var godt, etter en lang og delvis anstrengende dag. Jeg forsøkte flere ganger å slippe unna, men Thornberg var så påståelig at jeg skulle være ned, at jeg kunne ikke unngikk dette. Thornberg fisket med sluk i vannet, men brukte oter i Balmielven. Fisken bet som regel godt, og det hente at vi fikk opptil 20 stk i ett hal med oteren. Jeg fikk alminnelig timebetaling for den tid jeg rodde. En kveld var en av konsul Pehrsons sønner med på fisketuren. Den unge Pehrson var løytnant og en meget stram, elegant og storsnutet kar som ikke tok stort hensyn til en alminnelig arbeider. Etter i ha rodd lenge frem og tilbake i Balmielven og fisket godt, bar det på tilbakevei til Furulund. Jeg fikk da sterk neseblødning og måtte holde opp med roingen. Thornberg beordret meg da akterut på benken i akterskotten (vi brukte alltid en treroms båt), og så satte han og løytnanten seg ved årene. Løytnanten ble snart lei av dette og villa ligge stille til jeg var blitt bra igjen av blødningen. Han spurte flere ganger "hur det gikk? om blødningen nå stanset. Jeg lå i akterskotten med lommeduken for nesen og svarte hver gang at nei, det blør fremdeles. Ja, så måtte løytnanten til å ro igjen og holdt på til vi kom til Furulund, da var blodet stanset. (Det var nok stoppet lange før, men jeg syntes Pehrson kunne ha inderlig godt av å ro selv). Thornberg ba meg med på Messen, hvor jeg ble traktert med delikate smørbrød, øl og dram. Neste kveld var været også fint, og jeg fikk bud om i komme og ro for de samme to herrer. Da nektet jeg bestemt og sa at jeg var overanstrengt og ville få neseblødning straks jeg skulle til å ro igjen. Så kom Thornberg selv og spurte om jeg ville være med i båten og bare sitte stille, sa skulle han få fatt på en annen rorskar. Jeg skulle bare gi den nye mannen anvisning på hvorledes han skulle ro når oteren var satt ut. Thornberg tilføyet at han

aldri hadde et så godt utbytte av fisketurene som den tid jeg hadde vært roer. Derfor var det absolutt nødvendig at jeg var med. Ja, å sitte som en storkar i båten, kunne jeg være med på. Jeg skulle til og med å få spise av den nisten og drikke av det ølet som herrene hadde med. Så kom det en ny roer, en Ole Hammerstad fra Langset i Saltdal. Thrberg og løytnanten satt i akterskotten og jeg i fremskotten, og Ole rodde. Båten ble tung og tungrodd men det gikk da bra den første kvelden om enn det ble mindre fisk. Neste gang gikk det verre. Ole ble lei av i ro alene, la inn årene og svor på at dette skulle han ikke ha mere av. Han rodde ikke et åretak mer i kveld. Det nyttet ikke hverken med lokking eller truing. Ole rørte ikke årene, og for å komme tilbake til Furulund måtte løytnanten og Thorberg ta til å ro under bønn å påkallelse av mørkets makter. Men heller ikke dissa hjalp de misfornøyde herrer. Jeg husker ikke dette, men jeg tror at Ola fikk 14-dagers katt uten arbeid etter dette. Roingen var jeg ferdig med, trodde jeg også. Men etter, noen dagers forløp ble det til at jeg fortsatte endel kvelder, det gikk bra. Løytnanten var da reist, det var bare Thorberg alene. Så tilbake til august måned 1893. Jeg var litt vemodig i sinnet når jeg tenkte at dette var den siste måneden jeg arbeidet i Sulis. Iallfall foreløpig. Men samtidig gledet jeg meg til å komme tilbake til det arbeid som jeg innerst inne hadde hatt lyst til siden jeg var smågutt.